

Georgij iz Kapadokije – Makedonijev človek na mestu aleksandrijskega škofa?

*Alenka Cedilnik**

Izvleček

Čeprav viri o vlogi konstantinopelskega škofa Makedonija pri izbiri Georgija iz Kapadokije za škofa Aleksandrije molčijo, lahko na osnovi drobcev informacij, ki jih imamo, domnevamo, da je imel prav Makedonij pri odločitvi za Georgija pomembno vlogo. Takšne možnosti ne podpira samo dejstvo, da so bili vsi škofje, ki so Georgija postavili za škofa Aleksandrije, z Makedonijem tesno povezani. Na tesno povezavo med Aleksandrijo in Konstantinoplom v Georgijevem času kaže tudi delovanje novega aleksandrijskega škofa, ki je bilo povsem v skladu s prizadevanji takratne konstantinopelske škofije. Kot izvajalca teh prizadevanj sta škofa Makedonij in Georgij sledila cerkveno-političnim ciljem takrat najvplivnejših škofov na cesarskem dvoru, evzebijancev. Georgij je interesom te skupine sledil vse do svojega grozljivega konca, ko se je z njegovo smrtjo vpliv evzebijanskih škofov Konstantinopla na Aleksandrijo – vsaj za nekaj časa – končal.

Ključne besede: Konstantinopel, Aleksandrija, Makedonij, Georgij, arijanizem, evzebijanci

* Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino

V Teonovi cerkvi v Aleksandriji so bili ljudje skupaj s škofom Atanazijem zbrani pri vigiliji.¹ Bilo je v noči z 8. na 9. februar 356.² Medtem ko so ljudje v cerkvi molili, se je pod poveljstvom vojaškega poveljnika Egipta (*dux Aegypti*) Sirijana okoli cerkve zbirala vojska. Kakor poroča Atanazij, naj bi bilo vojakov več kot 5000.³ Kar naenkrat so ti cerkev napadli, ljudi v njej pa je zajela panika. V zmedi, ki je nastala, so bili nekateri pobiti in mnogi ranjeni.⁴ Svoje naloge pa Sirijan kljub temu ni izpolnil: ni mu uspelo zajeti aleksandrijskega škofa Atanazija. Ta je v zmedi ušel in za nekaj časa se je za njim izgubila sleherna sled. Tako se je začelo škofovo tretje izgnanstvo. Potem ko je cesar Konstancij leta 353 premagal uzurpatorja Magnencija in so tudi škofje v zahodnem delu rimskega cesarstva na dveh sinodah – v Arelatu (353) in v Mediolanu (355) – na cesarjevo pobudo obsodili aleksandrijskega škofa Atanazija, je lahko cesar uporabil vsa sredstva, da bi nepopustljivemu škofu preprečil delovanje v podporo nicejski veroizpovedi. Trajalo je 7 let, do leta 362, preden se je lahko po smrti proarijancem naklonjenega Konstancija z dovoljenjem njegovega naslednika, cesarja Julijana, nicejski škof znova vrnil v Aleksandrijo.

V času Atanazijevega tretjega izgnanstva je mesto škofa v Aleksandriji zasedel Georgij iz Kapadokije.⁵ Ta je bil proarijansko usmerjen in je užival podporo skupine škofov, ki je imela v tistem času največji vpliv na cesarja Konstancija. A čeprav je Georgija za škofa Aleksandrije že leta 349⁶ postavila sinoda, ki se je tega leta zbrala v Antiohiji,⁷ v Aleksandrijo ni prišel takoj po Atanazijevem umiku iz mesta, ampak šele leto dni kasneje, 24. februarja 357.⁸

1 Ath. Alex., *fug.* 24; Ath. Alex., *b. Ar.* 81.6–11; Ath. Alex., *apol. Const.* 25.

2 Opitz, *Athanasius Werke*, 229, komentar k Ath. Alex., *b. Ar.* 81.6; Barnes, *Athanasius and Constantius*, 119.

3 Ath. Alex., *fug.* 24.3.

4 *Hist. ac.* 1.10–2.1; Ath. Alex., *b. Ar.* 81.6–9. O napadu na Teonovo cerkev gl. tudi Hahn, *Gewalt und religiöser Konflikt*, 60–64.

5 Da je Georgij izviral iz Kapadokije, poroča Atanazij (*ep. Aeg. Lib* 7.6). Amijan Marcellin (22.11.4) kot kraj njegovega rojstva navaja Epifanijo v Kilikiji.

6 Datum sinode ni zanesljivo znan; Martin in Albert, *Histoire »acéphale« et Index syriaque des Lettres festales d' Athanase d' Alexandrie*, 184, op. 46. Letnico povzemam po Barnes, *Athanasius and Constantius*, 98–100, 268, op. 35 in 37. Amidon, *Philostorgius. Church History*, 39, op. 6, kot drugo možnost navaja leto 352. Za časovno umestitev sinode je pomembno datiranje Atanazijevega dela *Apologija contra Arianos*; o tem tudi Gwynn, *The Eusebians*, 16–19.

7 *Soz.*, *b.e.* 4.8.3–4.

8 *Hist. ac.* 2.2–5. Gl. tudi Barnes, *Athanasius and Constantius*, 119; Hansen, *Sozomenos. Historia ecclesiastica*, 460, op. 354.

Kdo in zakaj je podpiral proarijanskega aleksandrijskega škofa Georgija, bosta vprašanji, ki se jima bomo v nadaljevanju v prvi vrsti posvečali. Odgovora na obe vprašanji nista pomembna le za osvetlitev samega škofa Georgija in pomena njegovega delovanja, ampak prav tako za boljše razumevanje širšega cerkveno-političnega dogajanja v času, ko so se postopoma oblikovale meje vplivnega področja takrat najpomembnejših škofij (Rima, Konstantinopla, Antiohije, Jeruzalema in Aleksandrije).⁹

Posvetitev v škofa Aleksandrije

Kot piše Atanazij v pismu, ki ga je na začetku¹⁰ svojega tretjega izgnanstva naslovil na cerkve Egipta in Libije,¹¹ so Georgija za škofa v Aleksandriji postavili možje, ki so jih za škofo zaradi njihove privrženosti Arijevemu nauku postavili Evzebij iz Nikomedije in njegovi pristaši. Čeprav Atanazij v nadaljevanju ne navede njihovih imen, v istem poglavju omenjenega pisma imenuje nekatere škofo, ki so bili po njegovem mnenju – tako kot Georgij – za škofo postavljeni, ker so bili arijanci: Sekund iz Pentapole, Georgij iz Laodikeje, Stefan in Leontij iz Antiohije, Teodor iz Herakleje (v Trakiji), Urzacij iz Singiduna, Valens iz Murse, Akacij iz Cezareje, Patrofil iz Skitopole, Narkis iz Neronia (Ejrenupole), Evstatij iz Sebaste, Demofil iz Beroe/Konstantinopla, Germinij iz Kizika/Sirmija, Evdoksij iz Germanicije/Antiohije/Konstantinopla, Bazilij iz Ankire, Kekropij iz Nikomedije, Avksencij iz Mediolana in Epiktet iz Centumcel (Civitavecchia). Atanazij tudi ne poroča, kdaj in kje je bil Georgij posvečen v škofa. Več podatkov o Georgijevem imenovanju prinaša Sozomen. Ta navaja, da se je v času, ko je bil cesar Konstans še živ, cesar Konstancij pa se je pretvarjal, da Atanazija podpira, na sinodi v Antiohiji zbralo okoli trideset škofov, ki so odstavili aleksandrijskega škofa Atanazija in na njegovo mesto postavili Georgija.¹² Med navzočimi škofi Sozomen imenuje Narkisa iz Kilikije, Teodorja iz Herakleje v Trakiji, Evgenija iz Niceje, Patrofila iz Skitopole in Menofanta

9 Raziskovanju postopnega širjenja vpliva škofijskega sedeža Konstantinopla ter vlogi Evzebija iz Nikomedije in njegovih sodelavcev pri tem sva se z Dominicom Moreaum doslej posvetila v člankih: Cedilnik in Moreau, »How Ulphilas became an Arian Bishop?«; ista, »Demophilus, the Last Arian Bishop of Constantinople?«; ista, »Eudoxius of Antioch/Constantinople and the pro-Arian bishops of Illyricum«, 447–476.

10 Atanazij je pismo napisal kmalu zatem, ko je moral februarja leta 356 zapustiti Aleksandrijo, in preden je Georgij, ki ga je nadomestil, leto dni kasneje, februarja leta 357, prišel v Aleksandrijo; gl. Gwynn, *The Eusebians*, 35.

11 Ath. Alex., *ep. Aeg. Lib.* 7.

12 Soz., *b.e.* 4.8.3–4.

iz Efeza. O sinodi poroča samo Sozomen. Na osnovi podatkov, ki jih prinaša, pa bi lahko domnevali, da bi se sinoda morda lahko sestala jeseni leta 349.¹³

Niketa iz Hon (ok. 1155–1217) v svojem delu *Thesaurus Orthodoxae Fidei* na osnovi Filostorgijeve *Cerkvene zgodovine* navaja imena 22 proarijansko usmerjenih škofov,¹⁴ ki so se udeležili koncila v Niceji. Ker seznam temelji na proarijanskem izročilu,¹⁵ lahko domnevamo, da je nastal neodvisno ali vsaj pod vplivom drugačnih interesov kot podatki, ki jih prinašajo pronicejski pisci. Zato je medsebojna primerjava teh podatkov zelo zanimiva, saj lahko razkriva, da označitev posameznih škofov kot arijanskih v besedilih pronicejskih avtorjev ni posledica konstrukta, ki je včasih očitán Atanaziju.¹⁶ Če Niketov seznam postavimo ob bok škofom, ki so se, kot piše Sozomen, leta 349 udeležili sinode v Antiohiji, vidimo, da sta se kar dva od petih navedenih škofov kot Arijeva pristaša leta 325 udeležila koncila v Niceji: Narkis iz Neronia (Ejrenupole) v Kilikiji in Patrofil iz Skitopole v Palestini. Oba se tudi kasneje v virih nenehno pojavljata med proarijansko usmerjenimi škofi in – kot smo že videli zgoraj – med najtesnejšimi sodelavci Evzebija iz Nikomedije.¹⁷ To velja tudi za preostale udeležence omenjene sinode v Antiohiji, čeprav o njih nimamo informacij, da bi se tako kot Narkis in Patrofil udeležili prvega ekumenskega koncila.¹⁸

13 Barnes, *Athanasius and Constantius*, 98–99; Hansen, *Sozomenos. Histria ecclesiastica*, 450, op. 337.

14 Niketa iz Hon v Philost., *h.e.* 1.8a. Celoten seznam vključuje imena naslednjih škofov: iz Zgornje Libije so bili Sentijan z Boreja, Dahij iz Berenike, Sekund iz Tavhejr, Zopir iz Barke, Sekund iz Ptolemaide in Teonas iz Marmarike, iz Egipta je bil Melitij iz Teb, iz Palestine Patrofil iz Skitopole in Evzebij iz Cezareje, iz Fenicije Pavlin iz Tira in Amfion iz Sidona, iz Kilikije Narkis iz Ejrenupole, Atanazij iz Anazarba in Tarkondimat iz Ajg, iz Kapadokije Leontij, Longian in Evlalij, iz Ponta Bazilij iz Amaseje in Melitij iz Sebastopola ter iz Bitinije Teognis iz Niceje, Maris iz Halkedona in Evzebij iz Nikomedije.

15 Bleckmann in Stein, *Philostorgios. Kirchengeschichte* (2), 88.

16 Gwynn, *The Eusebians*, vii.

17 V dokumentih zahodnega dela sinode v Serdiki (343) so kot najvplivnejši nasledniki Evzebija iz Nikomedije, ki so po njegovi smrti prevzeli vodstvo proarijansko usmerjenih, zapisani tudi Teodor iz Herakleje, Narkis iz Ejrenupole in Menofant iz Efeza; preostali so še Stefan iz Antiohije, Georgij iz Laodikeje, Akacij iz Cezareje, Urzacij iz Singiduna in Valens iz Murse; Ath. Alex., *apol. sec.* 46.1; Hil., *coll. antiar.* B.II.1.7. Kar trije udeleženci sinode v Antiohiji leta 349, Patrofil iz Skitopole, Narkis iz Ejrenupole in Teodor iz Herakleje, sodijo v skupino tistih škofov, ki jih aleksandrijski škof Atanazij najpogosteje označuje kot somišljenike Evzebija iz Nikomedije in izvrševalce škofovih načrtov tudi potem, ko je bil ta že mrtev. Seznam teh škofov – vseh je enajst – gl. v Gwynn, *The Eusebians*, 115.

18 Škof Teodoret iz Herakleje je bil leta 335 ob Valensu iz Murse, Urzaciju iz Singiduna, Marisu iz Halkedona, Diognitu/Teognisu iz Niceje in Makedoniju iz Mopsuestije član preiskovalne komisije, ki jo je sinoda v Tiru poslala v Aleksandrijo, da bi tam raziskala obtožbe proti Atanaziju; Ath. Alex., *apol. sec.* 13.2, 28.1, 72.4, 75.1, 76.2; Socr., *h.e.* 1.31.3; Soz., *h.e.* 2.25.19. Narkis iz Ejrenupole in Teodoret iz Herakleje sta skupaj z Marisom iz Halkedona in Markom

Edini škof v skupini petih imenovanih udeležencev omenjene antiohijske sinode, ki ga viri z Evzebijem iz Nikomedije ne povezujejo neposredno, je nicejski škof Evgenij. Potem ko je prav škofova udeležba na sinodi v Antiohiji leta 349 prvi dogodek, v zvezi s katerim se Evgenij v virih omenja, ga ponovno srečamo šele leta 358 v povezavi s sinodo, ki jo je prav tako v Antiohiji v začetku tega leta sklical tamkajšnji škof Evdoksij.¹⁹ Ker je sinoda navdušeno pozdravila sklepe sirmijske sinode iz leta 357²⁰ in potrdila Aetijevo anomojsko razlago odnosa med Očetom in Sinom, je naletela na hudo nasprotovanje velike večine vzhodnih škofov. Z namenom, da bi opozoril na nevarnost sklepov, sprejetih na Evdoksijevi sinodi, je Georgij, škof v Laodikeji, poslal pismo škofom, povabljenim na sinodo v Ankiri. Sinodo je malo pred veliko nočjo leta 358 ob priložnosti posvetitve nove cerkve sklical tamkajšnji škof Bazilij.²¹ Med naslovniki tega pisma je tudi Evgenij.²² Morda je Evgenij tudi med prejemniki pisma papeža Liberija, naslovljenega na 64 vzhodnih škofov, o katerih je papež menil, da se nagibajo na nicejsko stran.²³ Ker ob imenih škofov ni navedeno, od kod prihajajo, ni povsem zanesljivo, ali je v pismu omenjeni Evgenij škof v Niceji. Če pa gre zanj, potem je Evgenij sredi šestdesetih let

iz Aretuze v začetku leta 342 na dvor v Trevere prinesla četrto antiohijsko veroizpoved (341); Ath. Alex., *syn.* 25.1; Socr., *h.e.* 2.18.1–2, 2.41.19; Soz., *h.e.* 3.10.4. Kmalu zatem sta bila oba skupaj z Menofantom iz Efeza s strani nicejskih škofov obsojena na sinodi v Serdiki (343). Vse tri so tako kot Valensa iz Murse, Urzacija iz Singiduna, Stefana iz Antiohije, Akacija iz Cezareje in Georgija iz Laodikeje obsodili, ker so, kot so jim očitali, po smrti Evzebija iz Nikomedije sami postali voditelji arijancev; Hil., *coll. antiar.* B.II.1.7–8; Ath. Alex., *apol. sec.* 36.6, 40.3; gl. tudi Ath. Alex., *b. Ar.* 17.3.

19 Soz., *h.e.* 4.12.5–7.

20 Na sirmijski sinodi, ki se je sestala leta 357, so izrecno prepovedali uporabo izrazov ὁμοούσιος (enega bistva) in ὁμοτοῦσιος (podobnega bistva). Sinode so se zanesljivo udeležili Valens iz Murse, Urzacija iz Singiduna in Germinij iz Sirmija, ni pa povsem jasno, ali sta bila tam tudi škofa Osij iz Kordube in Potamij iz Lizbone; Ath. Alex., *syn.* 28.1–12; Ath. Alex. *b. Ar.* 45.4–5; Socr., *h.e.* 2. 30.31–41, 2.31.1–4; Soz., *h.e.* 4.6.4–5 in 12–13. O sinodi gl. tudi Heil, »The Homoians«, 86–94.

21 Soz., *h.e.* 4.13.

22 Razen na Evgenija je bilo pismo naslovljeno še na tri škofo: Makedonija, škofa v Konstantinoplu, Bazilija, škofa v Ankiri, in Kekropija, škofa v Nikomediji; Soz., *h.e.* 4.13.2.

23 Socr., *h.e.* 4.12.22.

4. stoletja²⁴ pripadal skupini škofov, ki jih viri označujejo kot makedonijance.²⁵ Kakor pripoveduje Sozomen,²⁶ naj bi se nauk makedonijancev po izgonu škofa Makedonija iz Konstantinopla leta 360 hitro razširil v Konstantinoplu, Bitiniji, Trakiji, Helespontu in drugih sosednjih provincah. Sprejeli naj bi ga vsi tisti škofje, ki so jih Akacij in njegovi somišljeniki na sinodi v Konstantinoplu leta 360 odstavili. Tako bi lahko na osnovi možne Evgenijeve uvrstitve med makedonijance nicejskega škofa tesneje povezali z Makedonijem, takrat že odstavljenim škofom Konstantinopla.

Navedena možnost pa nikakor ni edina, ki kaže na tesnejše sodelovanje med obema škofoma. V že omenjenem pismu Georgija iz Laodikeje je poleg Evgenija med štirimi škofi, na katere je bilo pismo naslovljeno, tudi Makedonij iz Konstantinopla. Preostala dva naslovnika sta Bazilij, škof v Ankiri, in Kekropij,²⁷ škof v Nikomediji.²⁸ V pismu, ki je svarilo pred anomojsko nevarnostjo, se je njegov avtor, Georgij iz Laodikeje, poleg na gostitelja sinode v Ankiri leta 358, škofa Bazilija, obrnil še na tri škofe, za katere je očitno menil, da bi lahko v nastali situaciji pomembno vplivali na uveljavitev njegovega

24 Rimski škof Liberij je pismo napisal po obisku delegacije treh vzhodnih škofov v Rimu: Evstacija iz Sebaste, Silvana iz Tarza in Teofila iz Kastabal. Kakor poroča Sokrat, so svoje zastopnike v Rim in k cesarju Valentinijanu poslali makedonijanci (oz. – kot pove v nadaljevanju – tisti, ki so se na sinodi v Selevkiji ločili od Akacija iz Cezareje) zaradi preganjanj, ki jih je proti njim sprožil cesarjev brat in sovladar Valens. Ker so člani delegacije obsodili Arijev nauk in druga krivoverstva ter Liberiju zatrdili, da zanje izraz *ἰσομοσ* pomeni isto kot *ἰσοοὔσιος*, je rimski škof priznal njihovo pravovernost; Socr., *b.e.* 4.12. Ni natančno znano, kdaj je delegacija treh škofov prišla v Rim. Vsekakor je treba njihov prihod v Rim postaviti v čas, ko je Valens že bil cesar vzhodnega dela rimskega cesarstva, torej po letu 364, in pred leto 366, ko je umrl rimski škof Liberij. O datiranju dogodkov, povezanih s poslanstvom treh škofov v Rimu, gl. tudi Hanson, *The Search for the Christian Doctrine of God*, 763, op. 128.

25 Z imenom makedonijanci Sokrat (*b.e.* 2.45.1–8, 4.6.2–3) in Sozomen (*b.e.* 4.27) označujeta pripadnike homojuzijanskega nauka, ki so se zbrali okoli škofa Makedonija (342–343, 344–346, 349–360; časovno razmejitev obdobji, ko je bil Makedonij škof v Konstantinoplu, povzemam po Barnes, »Emperors and Bishops of Constantinople«, 176–180), potem ko je bil ta leta 360 izgnan iz Konstantinopla. Kakor pripovedujeta, je v skupini kasneje prišlo do razcepa, ker je del njenih pripadnikov zanimal božanstvo Svetega duha. Zagovornike tega prepričanja so njihovi nasprotniki označili za krivoverce in jih poimenovali pnevmatomahi. Zaradi nasprotujočih si in pomanjkljivih informacij, ki jih o makedonijancih prinašajo viri, vprašanje izvora makedonijancev in natančnejše vsebine njihovega nauka še nima jasnega odgovora. O verovanju Makedonija in makedonijancev gl. tudi Simonetti, *La crisi ariana nel IV secolo*, 362–367; Hanson, *The Search for the Christian Doctrine of God*, 760–772.

26 Soz., *b.e.* 4.27.2.

27 Hilarij iz Poitiersa (*coll. antiar.* B.VII.9) navaja Kekropija iz Nikomedije med udeleženci sinode v Sirmiju leta 351.

28 Soz., *b.e.* 4.13.2.

stališča.²⁹ Gotovo ni naključje, da je Makedonij kot škof Konstantinopla med naslovniki naveden na prvem mestu, saj je škofija v Konstantinoplu že vse od časa, ko je bil leta 339 na njeno čelo postavljen Evzebij iz Nikomedije, svoj vpliv in svoje vplivno področje načrtno širila. Ozemlje, kjer je bila v svojih prizadevanjih najuspešnejša, je poleg traške dieceze obsegalo tudi diecezi Aziano in Pontiko.³⁰ Na drugem mestu med naslovniki je kot gostitelj sinode naveden Bazilij. Na ravni upravne ureditve je bila Ankira središče province Galatije. Ta je bila vključena v diecezo Pontiko. Del iste dieceze je bila tudi provinca Bitinija s središčem v Nikomediji. Med naslovniki obravnavanega pisma je škof Nikomedije, Kekropij, naveden na tretjem mestu. Evgenij, škof Niceje, je na četrtem, torej zadnjem mestu. Niceji je kot prizorišču prvega ekumenskega koncila med pronicejsko usmerjenimi vedno pripadalo posebno mesto, Georgij iz Laodikeje pa seveda ni zagovornik nicejske razlage, zato je Evgenijevo stališče zanj pomembno zaradi njegove povezanosti s konstantinopelskim škofom Makedonijem. Sicer je Niceja ležala v Bitiniji – provinci, katere upravno središče je bila Nikomedija. Tako Nikomedija kot Niceja sta bili vse od časa škofa Evzebija iz Nikomedije tesno povezani s Konstantinoplom: Nikomedija že zaradi dejstva, da je bil Evzebij,³¹ preden je postal škof Konstantinopla, škof tega mesta; Niceja pa sprva preko svojega škofa Teognisa, ki je bil vse od

29 Sinode v Ankiri se je udeležilo manjše število škofov. Pismo, ki ga je sinoda poslala škofom v Feniciji, je podpisalo dvanajst udeležencev (Bazilij, Evstatij, Hiperehij, Letoj, Heortik, Gimnazij, Memnonij, Evtih, Severin, Evtihij, Alkimid in Aleksander). Med njimi razen Bazilija ni škofov, na katere je Georgij iz Laodikeje naslovil svoje pismo; Epiph., *haer.* 73.11.11. Gl. tudi Simonetti, *La crisi ariana nel IV secolo*, 239; Hanson, *The Search for the Christian Doctrine of God*, 349; Barnes, *Athanasius and Constantius*, 139.

30 O postopnem širjenju vplivnega področja škofije v Konstantinoplu gl. Moreau, »La *partitio imperii* et la géographie des Balkans«, 268–271; Cedilnik in Moreau, »How Ulfilas became an Arian Bishop?«. Potem ko je koncil v Konstantinoplu leta 381 konstantinopelskega škofa (škofa Novega Rima) po časti postavil na mesto takoj za škofom v Rimu (3. kanon), mu je šele koncil v Halkedonu leta 451 tudi formalno dal oblast, da imenuje in posveča metropolitane treh najbližjih diecez, Trakije, Aziane in Pontike, ter škofo, ki so delovali na ozemlju zunaj meja cesarstva (28. kanon). Poleg tega sta mu 9. in 17. kanon istega koncila dajala vlogo razsodnika v primeru pritožbe nad razsodbo metropolita v provincah pod oblastjo Jeruzalema, Aleksandrije, Cipra in, kot je nekoliko ohlapno besedilo mogoče razumeti, tudi v drugih delih cesarstva; Wohlmut, *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, 32, 91, 95, 99–100; Rapp, »The Early Patriarchate«, 2–4; Kaçar, »Constantinople and Asia Minor«, 156–157.

31 Evzebij je kar trikrat zamenjal mesto svojega škofovskega sedeža: najprej je bil škof Berita v Feniciji, nato je morda že nekoliko pred letom 318 postal škof Nikomedije, od leta 338 pa je bil škof Konstantinopla; Socr., *h.e.* 1.6.2 in 6. Za časovno rekonstrukcijo Evzebijeve škofovske poti gl. tudi Barnes, *Constantine and Eusebius*, 70; Brennecke, Theil et al., *Athanasius Werke* III/1, xix–xxxiv.

začetka arijanskega spora najtesnejši sodelavec Evzebija iz Nikomedije.³² Zdi se, da so škofje Konstantinopla morda vse od Evzebija iz Nikomedije dalje posvečali škofje Nikomedije.³³ Tako so si lahko zagotovili, da je bil škof na čelu upravne prestolnice Konstantinoplu sosednje province Bitinije in pomembnega središča dieceze Pontike zaveznik njihove politike. Svoj vpliv pa so uveljavljali tudi pri volitvah škofov drugih mest (na primer: Kizik,³⁴ Antiohija,³⁵ Aleksandrija) in s tem širili vplivno področje svoje škofije.

Za imenovane udeležence sinode v Antiohiji leta 349 bi lahko rekli, da so bili vsi tesno povezani s Konstantinoplom. Starejši med njimi (Narkis iz Kilikije, Teodor iz Herakleje v Trakiji, Patrofil iz Skitopole in Menofant iz Efeza) so bili pomembni zavezniki ne le Makedonija, ampak že Makedonijevega predhodnika na čelu konstantinopelske škofije, Evzebija iz Nikomedije; edini predstavnik mlajše generacije med njimi, Evgenij, ki je škof v Niceji postal, ko je bil Evzebij že mrtev, pa se v virih vedno pojavlja v tesni povezavi s samim Makedonijem. Bi na osnovi tega lahko domnevali, da je bil Georgij mož, ki si ga je na čelu aleksandrijske cerkve v prvi vrsti želel prav Makedonij?

Georgij in Makedonij

Zelo verjetno je, da sta se Georgij in konstantinopelski škof Makedonij osebno poznala, še preden je Georgij postal škof v Aleksandriji. To možnost odpira dejstvo, da je Georgij pred svojim imenovanjem za škofa nekaj časa

32 Teognis, škof v Niceji, je bil tako kot Evzebij iz Nikomedije, ker na koncilu v Niceji ni želel podpisati Arijeve obsodbe, na Konstantinov ukaz izgnan v Galijo; Brennecke, Theil et al., *Athanasius Werke* III/1, 118–120 (Dok. 31 = Urk. 27), 125–126 (Dok. 36 = Urk. 31); Socr., *h.e.* 1.8.31–34, 1.14; Soz., *h.e.* 1.21, 2.16.

33 Za Kekropija, ki se je po podatkih Hilarija iz Poitiersa (*coll. antiar.* B.VII.9) udeležil sinode v Sirmiju leta 351, ne vemo, kdo ga je posvetil za škofa Nikomedije. Atanazij pa poroča, da so to storili arijanci, ker so mu želeli dati boljše možnosti za učinkovito delovanje proti pravovernim (*Ath. Alex., ep. Aeg. Lib.* 7.5). Pred tem je bil škof v Laodikeji v Frigiji (*Ath. Alex., h. Ar.* 74.5; Atanazij škofovo premestitev pripisuje cesarju Konstanciju). Kdaj natančno je do prestavitve prišlo, ne vemo, vsekakor pa se je to zgodilo po letu 343, saj je njegov predhodnik Amfion med škofi, na katere se v svojem pismu, poslanem v Afriko, obračajo udeleženci sinode v Serdiki; Hil., *coll. antiar.* A.IV.1. Ko pa je Kekropij 24. ali 28. avgusta 358 v Nikomediji umrl v potresu (*Soz., h.e.* 4.16.4–5; *Philost., h.e.* 4.10.2; o datumu potresa gl. komentar v Hansen, *Sozomenos. Historia ecclesiastica*, 483, op. 382; Bleckmann in Stein, *Philostorgios. Kirchengeschichte*, 239), je njegovega naslednika Maratonija za škofa posvetil Makedonij, škof Konstantinopla; *Soz., h.e.* 4.20.2.

34 Cedilnik, Moreau, »Demophilus, the Last Arian Bishop of Constantinople?».

35 Cedilnik, Moreau, »Demophilus, the Last Arian Bishop of Constantinople?».

živel v Konstantinoplu.³⁶ Službo, ki jo je Georgij v Konstantinoplu opravljal, označuje Atanazij z izrazom ὑποδέκτης (ταμιακῶν). Izraz – v latinščini *susceptor* – označuje uradnika, ki je bil zadolžen za organizacijo pobiranja davkov.³⁷ Če podatek o Georgijevi zaposlitvi drži,³⁸ pred posvetitvijo v škofa ni opravljal cerkvene službe.³⁹ V tem primeru bi za svoj nenadni vzpon na tako pomembno škofijsko mesto, kot je bilo mesto aleksandrijskega škofa, še toliko bolj potreboval pomoč zelo vplivnega predstavnika proarijanske cerkve. Čeprav antični avtorji navajajo,⁴⁰ da je Georgija v Aleksandrijo poslal cesar Konstancij, bi si bilo mogoče predstavljati, da je škof Makedonij sodeloval pri odločitvi za človeka, ki je pred posvetitvijo nekaj časa živel v Konstantinoplu. Cesar⁴¹ pa je kot novega škofa Aleksandrije gotovo podprl tistega škofa, ki je užival podporo najvplivnejše skupine škofov na Vzhodu. Makedonij, škof Konstantinopla, je v štiridesetih in petdesetih letih 4. stoletja tej skupini zanesljivo pripadal.

36 Ath. Alex., *b. Ar.* 75.1; Ath. Alex., *syn.* 12.5.

37 *Susceptores* (ὑποδέκται) so običajno delovali v skupinah, vsaka med njimi pa je bila zadolžena za pobiranje ene oblike davka (meso, vino, ječmen ...). Po svojem družbenem položaju so pripadali lokalni eliti; Jones, *The Later Roman Empire*, 456; Pack, »Susceptor«. Ker naj bi si Georgij, kakor poroča Atanazij (*b. Ar.* 75.1), prilastil ves zbrani denar, je moral zaradi tega bežati. Iz pisem cesarja Julijana bi bilo mogoče razbrati, da je Georgij v štiridesetih letih 4. stoletja živel v Kapadokiji, kjer je imel zelo bogato knjižnico. Julijan je knjižnico poznal, saj si je v času, ko je bival na cesarskem posestvu *Macellum* v bližini Cezareje (Soz., *h.e.* 5.2.9), v njej izposojal knjige. Po Georgijevi smrti si je Julijan prizadeval, da bi knjige te bogate knjižnice prišle v njegove roke; Jul., *Ep.* 106 (411c–d) in 107 (377d–378c). Gl. tudi Haas, »The Alexandrian Riots«, 290.

38 Da novemu aleksandrijskemu škofu področje gospodarstva in financ ni bilo tuje, bi lahko razkrivalo tudi njegovo delovanje v Aleksandriji. Epifanij (*haer.* 76.1.5–7) ga obtožuje, da se ni sramoval ničesar, kar bi mu lahko prinašalo finančno korist. Služil naj bi na račun davka na pridobljeni natrijev karbonat (vitrpov), z nadzorom proizvodnje papirusa in zemljišč, poraslih s trstom. Dobiček pa naj bi mu prinašali tudi pogrebi, ki jih je, kot je mogoče razumeti Epifanija, prav tako imel pod svojim nadzorom. Gl. tudi Haas, »The Arians of Alexandria«, 237.

39 Po Atanazijevi oceni (*ep. Aeg. Lib.* 7.6) Georgij sploh ni kristjan in ne pozna krščanskega nauka. Vendar Georgij med svojimi sodobniki nikakor ni edini, ki je bil kot laik posvečen v škofa. Gl. tudi Haas, »The Alexandrian Riots«, 290, op. 33. Iz nekoliko poznejšega časa je poznan primer mediolanskega škofa Ambrozija, ki je pred posvetitvijo v škofa (1. 12. 373 ali 7. 12. 374) opravljal službo upravitelja Emilije in Ligurije (*consularis Aemiliae et Liguriaie*) in ni bil niti krščen; Rufin, *h.e.* 11.11; Socr., *h.e.* 4.30; Soz., *h.e.* 6.24.1–5; Thdt., *h.e.* 4.7.1–5. Gl. tudi Amidon, *The Church History of Rufinus of Aquileia*, 97, op. 23.

40 Philost., *h.e.* 3.3; Epiph., *haer.* 68.11.1.

41 Da je Georgij kot škof Aleksandrije užival močno podporo cesarja Konstancija, poroča tudi Atanazij; Ath. Alex., *apol. Const.* 30 in 31.

Po podatkih, ki jih prinašata Sokrat in Sozomen,⁴² je konstantinopelski škof Makedonij za škofa v Nikomediji postavil Maratonija, za škofa v Kiziku pa Elevzija. Oba naj bi Makedoniju pomagala pri preganjanju pronicejsko usmerjenih kristjanov.⁴³ Zanimivo je, da tudi Elevzij pred posvetitvijo v škofa ni opravljal cerkvene službe, pač pa je imel za seboj uspešno kariero na cesarskem dvoru.⁴⁴ Izrecna omemba obeh škofov, za katera vemo, da ju je posvetil Makedonij, kot pomočnikov pri takratnih preganjanjih, bi lahko Makedonijevo vpletenost v Georgijevo imenovanje še dodatno potrjevala. Maratonij in Elevzij sta namreč edina poznana škofa, ki ju je po navedbah virov za škofa postavil Makedonij. A medtem ko je bilo področje Bitinije in Helesponta⁴⁵ že vse od časa Evzebija iz Nikomedije⁴⁶ nedvoumno pod avtoriteto konstantinopelske škofije, je bil njen vpliv na Aleksandrijo lahko le želja, uresničljiva samo, če bi bil škof Aleksandrije voljan delovati po napatkih Konstantinopla. In Georgij je, če imamo v mislih preganjanja, v Egiptu vpeljal režim, ki so ga v Konstantinoplu poznali vse od takrat, ko je bil Pavel leta 350⁴⁷ iz prestolnice še zadnjič pregan. Čeprav cerkveni zgodovinarji

42 Socr., *h.e.* 2.38.3–4; Soz., *h.e.* 4.20.2.

43 Soz., *h.e.* 4.20.2.

44 Soz., *h.e.* 4.20.2. Maratonij je bil pred posvetitvijo v škofa Makedonijev diakon. Še prej pa je obogatel z opravljanjem donosne službe finančnega uradnika (*numerarius*). Na pobudo škofa Evstacija iz Sebaste se je odločil za asketsko življenje in v Konstantinoplu ustanovil meniško skupnost; Soz., *h.e.* 4.27.4, 4.20.2. Gl. tudi Hansen, *Sozomenos. Historia ecclesiastica*, 546–547, op. 446.

45 O vlogi proarijanskih škofov Konstantinopla pri izbiri škofov Kizika gl. podrobneje Cedilnik in Moreau, »Eudoxius of Antioch/Constantinople and the pro-Arian bishops of Illyricum«, 459; Cedilnik in Moreau, »Demophilus, the Last Arian Bishop of Constantinople?«.

46 O skokovitem dvigu moči Konstantinopla v hierarhiji cerkvene organizacije na Vzhodu v času, ko je bil konstantinopelski škof Evzebij iz Nikomedije, gl. Moreau, »La *partitio imperii*«, 268–271; Cedilnik in Moreau, »Eudoxius of Antioch/Constantinople and the pro-Arian bishops of Illyricum«.

47 Kronologija Pavlovega opravljanja škofovske službe v Konstantinoplu je zapletena in v podrobnostih ne povsem jasna. Za škofa Konstantinopla je bil prvič postavljen po smrti škofa Aleksandra leta 337 in bil kmalu zatem izgnan. Drugič je mesto konstantinopelskega škofa prevzel po smrti škofa Evzebija (341), a tudi takrat le za kratek čas. Izgnan je bil že leta 342. Ponovno se je v Konstantinopel poskušal vrniti po sinodi v Serdiki (343). Tudi takrat je v prestolnici lahko ostal le malo časa, saj je bil skoraj takoj – še leta 344 – znova izgnan. Poleti leta 346 je kot škof Konstantinopla nastopil že četrtič. Cesar Konstancij je bil namreč prisiljen popustiti grožnjam brata in sovladarja Konstansa ter z Vzhoda izgnanim škofom, ki so jih nicejski škofje na sinodi v Serdiki (343) oprostili vseh obtožb, dovoliti vrnitev v njihove škofije. Takrat je službo škofa v vzhodni prestolnici prvič lahko opravljal nekoliko dlje časa. Potem ko je bil najverjetneje leta 349 tako kot Atanzij obsojen na sinodi v Antiohiji, je bil zaradi obtožbe, da sodeluje z uzurpatorjem Magnencijem, leta 350 ponovno in takrat še zadnjič izgnan. Še istega leta je bil usmrčen v Kukuzu v Kapadokiji. Gl. tudi Barnes, »Emperors and Bishops of Constantinople«, 176–180; Barnes, *Athanasius and Constantius*, 214–217.

poročajo, da je po Konstansovi smrti preganjanje pronicejsko usmerjenih kristjanov zajelo celoten vzhodni del cesarstva, na osnovi konkretnih primerov najpodrobneje predstavijo prav tista, ki sta jih vodila škofa Konstantinopla in Aleksandrije, Makedonij⁴⁸ in Georgij.⁴⁹

Za osvetlitev možnega sodelovanja med Makedonijem in Georgijem pa je nedvomno pomemben tudi odnos obeh škofov do Aetija in njegovega anomojskega nauka. Čeprav se Epifanij⁵⁰ morda moti,⁵¹ ko piše, da je Georgij Aetija posvetil v diakona,⁵² pa njegov podatek o Georgijevi veliki naklonjenosti do Aetija potrjujejo tudi drugi viri.⁵³ Bi bilo mogoče domnevati, da se je Aetij ob smrti svojega podpornika, antiohijskega škofa Leontija, leta 357 zatekel v Aleksandrijo, ker je vedel, da ga bo tamkajšnji novi škof Georgij, naklonjeno sprejel? Če namreč drži, da je Leontij Aetija posvetil v diakona leta 346,⁵⁴ potem bi se Georgij in Aetij prav lahko poznala, še preden je prvi leta 357 na čelu aleksandrijske cerkve nadomestil izgnanega Atanzija. Do njenega srečanja bi lahko prišlo leta 349, ko je Aetij živel v Antiohiji, Georgij pa je bil s strani tamkajšnje sinode izbran za aleksandrijskega škofa. Aetij se po Georgijevem prihodu v Aleksandrijo leta 357 tam ni dolgo zadrževal, saj se je znova vrnil v Antiohijo, ko je njen novi škof postal Evdoksij.⁵⁵ Glede na veliko Georgijevo

48 Socr., *h.e.* 2.12.6, 2.27, 2.38.1–35; Soz., *h.e.* 4.2.3–4.3.1.

49 Ath. Alex., *fug.* 6–7; Socr., *h.e.* 2.28.1–15, 2.45.16–17; Soz., *h.e.* 4.10.9–12, 4.17.1, 4.30.1–2; Thdt., *h.e.* 2.14.4–11.

50 Epiph., *haer.* 73.38.3, 76.1.1 in 8.

51 Glej tudi komentar Philipa R. Amidona k Philost., *h.e.* 3.17 v Amidon, *Philostorgius. Church History*, 56, op. 61.

52 Atanzij (*syn.* 38.4), Sokrat (*h.e.* 2.35.5, 2.37.7), Teodoret (*h.e.* 2.24.6) in Filostorgij (*h.e.* 3.17) kot škofa, ki je Aetija posvetil v diakona, navajajo Leontija iz Antiohije. Pod vplivom svaril o Aetijevi neprimernosti naj bi, kot piše Teodoret (*h.e.* 2.24.8, 2.27.8), Leontij Aetija kasneje razrešil diakonske službe. Kopecek ob tem domneva, da je Georgij Aetija po Leontijevi razrešitvi leta 357 ponovno posvetil v diakona; Kopecek, *A History of Neo-Arianism*, 137–138. Vendar tej možnosti nasprotuje podatek iz Sokratove *Cerkvene zgodovine* (2.37.10). Ko je Evdoksij postal škof Antiohije, naj bi si namreč takoj začel prizadevati, da bi Aetija znova posvetil v diakona.

53 Kakor piše Teodoret (*h.e.* 2.27.8), si je aleksandrijski škof Georgij Aetija vzel za pomočnika pri svojem brezbožnem govorjenju in početju. Gl. tudi Kopecek, *A History of Neo-Arianism*, 137–138.

54 Kopecek, *A History of Neo-Arianism*, 137; Hanson, *The Search of the Christian Doctrine of God*, 599.

55 Novica o smrti antiohijskega škofa Leontija je Evdoksija dosegla, ko je bil skupaj s cesarjem Konstancijem v Rimu (april in maj 357). Novi škof Antiohije je postal še istega leta ali na začetku leta 358. Gl. Cedilnik in Moreau, »Eudoxius of Antioch/Constantinople and the pro-Arian Bishops of Illyricum«, 462–464.

naklonjenost do Aetija, o kateri poročajo viri, bi se zdelo razumljiveje, da sta se moža poznala že pred letom 357 in so bili prav njuni dobri odnosi razlog, zaradi katerega se je Aetij v negotovih okoliščinah po Leontijevi smrti uma knil v Aleksandrijo.⁵⁶

Medtem ko je Georgij iz Aleksandrije nedvomno podpiral Aetija, odnos konstantinopelskega škofa Makedonija do slednjega ni tako jasen. Kljub skopim informacijam, ki jih dobimo v virih, pa se zdi, da je za nekaj časa anomojski nauk pritegnil tudi njega. Fotij na osnovi Filostorgijeve *Cerkvene zgodovine* povzema, da si je Bazilij iz Ankire na svojo stran pridobil tudi Makedonija iz Konstantinopla, čeprav se je slednji – kot piše Fotij – sprva nagibal k prepričanju Aetijevega učenca Evnomija in njegove skupine.⁵⁷ Zdi se celo, da se je nad Aetijevo razlago odnosa med Očetom in Sinom navduševalo kar nekaj članov skupine t. i. evzebijancev,⁵⁸ ki ji je Makedonij sam sprva zagotovo pripadal,⁵⁹ Georgij pa, kot bomo še videli, prav tako. Ker za Georgija in Aetija vemo, da sta se osebno dobro poznala,⁶⁰ medtem ko se Makedonij in Aetij verjetno nikoli nista srečala,⁶¹ bi morda lahko celo domnevali, da je prav Georgij Makedonija pobilže seznanil z anomojskim naukom. Vsekakor je Georgij kljub svarilom Bazilija iz Ankire in njegove skupine ostal Aetijev zagovornik, Makedonij pa je svoje mišljenje spremenil in podprl Bazilijevo stališče. Ker je Makedonijeva odločitev hkrati pomenila konec njegovega sodelovanja z evzebijanci, ostaja nejasno, ali je Georgij ravnal drugače, ker je bil prepričan, da ima Aetij prav, ali zato ker si je želel ohraniti podporo evzebijancev in njim naklonjenega cesarja.

56 To ni bil Aetijev prvi obisk Aleksandrije. V njej je nekaj časa živel tudi v času Gregorija, Georgijevega proarijanskega predhodnika, ki je bil škof v Aleksandriji med letoma 339 in 345 v času Atanazijevega drugega izгона. O Aetijevem prvem bivanju v Aleksandriji gl. tudi Hanson, *The Search of the Christian Doctrine of God*, 599.

57 Philost., *h.e.* 4.9.

58 Cedilnik in Moreau, »Eudoxius of Antioch/Constantinople and the pro-Arian bishops of Illyricum«, 468–471.

59 Prav ta skupina škofov (Teognis iz Niceje, Maris iz Halkedona, Teodor iz Herakleje, Valens iz Murse in Urzacij iz Singiduna) je Makedonija postavila za škofa Konstantinopla; Socr., *h.e.* 2.12.3; Soz., *h.e.* 3.7.4.

60 Morda sta se spoznala leta 349.

61 Ko se je Aetij leta 359 (Philost., *h.e.* 4.12; Soz., *h.e.* 4.23.3–4) mudil v Konstantinoplu, je Makedonij anomojskemu nauku že odločno nasprotoval, zato bi si težko predstavljali, da sta se moža takrat srečala.

Odločitev za homojce

Leta 359 se je Georgij udeležil sinode, ki se je tega leta na Konstancijev poziv sestala v Sirmiju.⁶² Poleg aleksandrijskega škofa so se sinode udeležili še Valens iz Murse, Urzacij iz Singiduna in Germinij iz Sirmija, Mark iz Aretuze, Bazilij iz Ankire, Pankratij iz Peluzija (v Egiptu) in morda Hipatijan iz Herakleje.⁶³ Naloga sinode je bila sestaviti veroizpoved, ki bo osnova za načrtovano ekumensko sinodo. Na njej zbrani udeleženci so zagovarjali dvoje različnih stališč. Medtem ko je bil Bazilij zagovornik homojuzijanskega prepričanja, se je večina zavzemala za uveljavitev stališča, da sta si Oče in Sin podobna. Domnevamo lahko, da je že takrat tej skupini pripadal tudi Georgij, saj ga v družbi Akacija iz Cezareje (v Palestini), Uranija iz Tira, Evdoksija iz Antiohije, Patrofila iz Skitopole in še okoli dvaintridesetih drugih škofov, ki so se zavzemali za uveljavitev nedavno sprejete 4. sirmijske veroizpovedi, še istega leta srečamo tudi na sinodi v Selevkiji.⁶⁴ Ker njega in Akacija Sozomen⁶⁵ navaja kot škofa, okoli katerih so bili zbrani pristaši homojške skupine, se celo zdi, da mu je med homojci pripadala izstopajoča vloga. Med pomembnimi predstavniki nasprotna, homojuzijanske usmeritve, ki je bila v Selevkiji precej številčnejša

62 Epiph., *haer.* 73.22.5–7; Hil., *coll. antiar.* B.VI.3.1; Socr., *h.e.* 2.29.2–3; Soz., *h.e.* 4.6.4, 4.16.19. Gl. tudi Simonetti, *La crisi ariana nel IV secolo*, 246, op. 79; Hanson, *The Search of the Christian Doctrine of God*, 363. Sokrat in Sozomen Georgiju pripisujeta udeležbo na sirmijski sinodi leta 351. Vendar Hilarij (*coll. antiar.* B.VII.9) Georgija ne navaja na seznamu škofov, ki ga danes povezujejo z navedeno sinodo. Tudi zaradi drugih udeležencev sirmijske sinode, o katerih pišeta oba cerkvena zgodovinarja (poleg Georgija iz Aleksandrije tudi Mark iz Aretuze, Bazilij iz Ankire, Pankratij iz Peluzija, Hipatijan iz Herakleje, Valens iz Murse ter Osij iz Kordube), ter zaradi spremljevalnih okoliščin, ki jih navaja Sozomen (*h.e.* 4.16), lahko domnevamo, da gre za sinodo leta 359.

63 Če se je Hipatijan, škof s Konstantinoplom tesno povezane Herakleje, leta 359 udeležil sinode v Sirmiju, je na njej verjetno zastopal homojuzijansko stališče, ki ga je zagovarjala Bazilijeva skupina. To prepričanje je zastopal tudi pred cesarjem Valentinijanom, ko ga je kot vodja delegacije škofov s področja Helesponta in Bitinije obiskal ob njegovem prihodu na oblast. S cesarjevimi dovoljenjem so se homojuzijanski škofje po srečanju sestali na sinodi v Lampsaku (Helespont), na kateri so za neveljavne razglasili veroizpoved iz Arimina (359) in sklepe sinode v Konstantinoplu (360); Simonetti, *La crisi ariana nel IV secolo*, 394. Konstantinopelski škof Makedonij se ni udeležil nobene od sinod, ki so se v petdesetih letih 4. stoletja sestale v Sirmiju (351, 357, 358, 359). Zdi pa se, da so na vseh štirih sinodah sodelovali škofje, ki so bili s Konstantinoplom tesno povezani: Teodor iz Herakleje (351), Germinij iz Sirmija (351, 357, 358, 359), Elevation iz Kizika (358) in Hipatijan iz Herakleje (359). Teodor iz Herakleje je umrl okoli leta 355, zato ne vemo, kako bi se v sporu med homojško in homojuzijansko stranjo odločil. Vsi preostali trije škofje pa so – vsaj sčasoma, kot je storil Germinij – tako kot Makedonij podprli Bazilijevo stališče.

64 Socr., *h.e.* 2.39.16; Soz., *h.e.* 4.22.7 in 23.

65 Soz., *h.e.* 4.2.23.

zastopana od nasprotne strani, viri navajajo Bazilija iz Ankire, Makedonija iz Konstantinopla, Georgija iz Laodikeje (v Siriji), Sofronija iz Pompejopole (v Paflagoniji) in Elevzija iz Kizika. Ker pripadniki homojske strani svojih stališč niso bili pripravljeni spremeniti, so jih njihovi nasprotniki na sinodi v Selevkiji obsodili in odstavili. Med obsojenimi škofi je bil tudi Georgij, škof Aleksandrije.⁶⁶ Homojski škofje niso počakali na rzsodbo sinode, pač pa so v Konstantinopel k cesarju poslali svojo delegacijo. Skupaj z delegacijo homojev iz Arimina in s Konstancijevo podporo jim je do konca leta 359 uspelo, da so homojsko veroizpoved sprejeli škofje celotnega cesarstva.

Ne vemo, ali se je Georgij udeležil plenarnega zasedanja delegacij obeh sinod, iz Arimina in Selevkije, ki je konec leta 359 potekalo v Konstantinoplu. Sinoda vzhodnih škofov v Selevkiji, ki je bila zasnovana kot del ekumenske sinode z zaključnim srečanjem v Konstantinoplu, je bila tako zadnja sinoda, za katero vemo, da se je škof zanesljivo udeležil. Če krog njegovih takratnih sodelavcev primerjamo s sodelujočimi na sinodi v Antiohiji leta 349 in v Sirmiju leta 359, lahko jasno vidimo, da je bil Georgij ves čas vključen v krog takrat najvplivnejših evzebijanskih škofov, ki so skozi celotno obdobje Konstancijevega vladanja odločilno usmerjali cesarjevo cerkveno politiko.⁶⁷ Zdi se, da je Aetijev nauk pretresel usklajeno delovanje te skupine škofov. Tisti, ki so takoj po Evdoksijevi sinodi v Antiohiji leta 358 odločno nastopili proti anomojski razlagi, so izgubili podporo najvplivnejših škofov te vplivne skupine. Posledice lepo razkrivata prav usodi konstantinopelskega škofa Makedonija in njegovega nekdanjega varovanca, aleksandrijskega škofa Georgija. Makedonij je bil na sinodi v Konstantinoplu v začetku leta 360 odstavljen in izgnan, Georgij pa se je znova vrnil v Aleksandrijo, čeprav se je leta 358 iz nje umaknil, ker je tam preveliko nevarnost zanj predstavljalo z njegovim ravnanjem nezadovoljno aleksandrijsko prebivalstvo.

66 Socr., *b.e.* 2.40.43–45. Poleg aleksandrijskega škofa so nasprotniki homojske razlage na sinodi v Selevkiji odstavili tudi Akacija iz Cezareje, Uranija iz Tira, Teodula iz Hajretap v Frigiji, Teodozija iz Filadelfije v Lidiji, Evagrija iz Mitilene, Leontija iz Tripole v Lidiji, Evdoksija iz Antiohije in Patrofila iz Skitopole.

67 Kot je bilo že prikazano, so bili med škofi, ki so v Antiohiji leta 349 podprli Georgijevo postavitev za škofa Aleksandrije, nekdanji tesni sodelavci Evzebija iz Nikomedije in sodelavci konstantinopelskega škofa Makedonija, pri čemer je slednji škof prestolnega mesta postal prav zaradi svoje povezanosti z Evzebijem in njegovo skupino škofov. Viri sicer ne poročajo o tem, katero razlago povezanosti med Očetom in Sinom je Georgij podprl na sinodi v Sirmiju leta 359, a na osnovi njegove naklonjenosti Aetiju in njegove vloge na sinodi v Selevkiji, smo lahko skoraj prepričani, da se je zavzemal za homojsko stališče, ki so ga na sinodi zastopali takrat najvplivnejši izmed evzebijancev (med njimi Valens iz Murse, Urzacij iz Singiduna in Akacij iz Cezareje).

Nezaželen v Aleksandriji

Kot poroča Sozomen,⁶⁸ je teror, ki ga je kot škof Aleksandrije uvedel Georgij, v tamkajšnjem prebivalstvu vzbudil tolikšno sovraštvo,⁶⁹ da je 29. avgusta 358, komaj eno leto in pol po njegovem prihodu, vdrlo v Dionizijevo cerkev⁷⁰ in bi škofa – če sledimo Sozomenu – raztrgalo na kosce, če mu ne bi uspelo pobe gniti. Dober mesec dni kasneje, 2. oktobra,⁷¹ je Georgij zapustil Aleksandrijo in se umaknil k cesarju. Vrnil se je šele 26. novembra 361.⁷² Težko bi bilo najti neugodnejši čas. Čeprav je Konstancij umrl že 3. novembra 361, je vest o njegovi smrti v Aleksandrijo prispela šele štiri dni po Georgijevi vrnitvi. Takrat se je pokazalo, kako pomembna je bila zaščita, ki jo je za proarijanskega škofa Aleksandrije predstavljal cesar. Ob novici o Konstancijevi smrti so škofa zaprli in, če so točne informacije, ki jih prinaša *Historia acephala*, vklenili v okove. Tako je v ječi preživel 24 dni. 24. decembra pa ga je množica potegnila iz zapore in linčala.⁷³

Viri umor Georgija večinoma pripisujejo poganom, pri tem pa njihovo ravnanje predstavljajo in v veliki meri celo opravičujejo kot posledico Georgievih preganjanj.⁷⁴ Zadržanost in nelagodje cerkvenih piscev seveda izhajata iz dejstva, da preganjanja niso bila usmerjena samo proti poganom (in Judom), ampak tudi proti pronicejsko usmerjenim kristjanom. Preganjanja so gotovo pomembno zaznamovala čas, ko je Cerkev v Aleksandriji vodil Georgij. Ne moremo pa jih pripisati le njemu, saj so bila del širokega načrta, s katerim je

68 Soz., *b.e.* 4.10. 8–12.

69 Morda za razumevanje vzrokov, ki so netili sovraštvo do škofa, ni povsem nepomembno, da je bil Georgij v Aleksandriji tujec in da viri med škofi, ki so Georgija postavili na čelo Cerkve v Aleksandriji, ne omenjajo škofov iz Egipta.

70 Za datum in cerkev gl. Barnes, *Athanasius and Constantius*, 119; Hahn, *Gewalt und religiöser Konflikt*, 66; Hansen, *Sozomenos. Historia ecclesiastica*, 461, op. 355.

71 Barnes, *Athanasius and Constantius*, 119; Hahn, *Gewalt und religiöser Konflikt*, 66; Hansen, *Sozomenos. Historia ecclesiastica*, 461, op. 355.

72 Barnes, *Athanasius and Constantius*, 155; Hahn, *Gewalt und religiöser Konflikt*, 66; Hansen, *Sozomenos. Historia ecclesiastica*, 461, op. 358.

73 *Hist. ac.* 2.8–10; Amm. 22.11.8–11. Gl. tudi Martin in Albert, *Histoire »acéphale« et Index syriaque des Lettres festales d'Athanasie d'Alexandrie*, 188–190, op. 62–63, 72; Barnes, *Athanasius and Constantius*, 155; Hahn, *Gewalt und religiöser Konflikt*, 66–68; Hansen, *Sozomenos. Historia ecclesiastica*, 461, op. 358; Kaplow, »Religious and Intercommunal Violence in Alexandria«, 6–9, 14–15. Filostorgij za Georgijev umor obtožuje škofa Atanzija in njegov pлив; Philost., *b.e.* 7.2.

74 Iul., *Ep.* 60; Socr., *b.e.* 2.45.16–17, 3.2.1–10, 3.3; Soz. *b.e.* 4.30.1–2, 5.7.2–9; *Hist. ac.* 2.8–10. Gl. tudi Hahn, *Gewalt und religiöser Konflikt*, 68–74.

Konstancij želel končati spore v Cerkvi, na enotni in zato močni Cerkvi pa okrečiti svojo oblast. Zato cesar preganjanj ni le toleriral, ampak jih je po poročanju virov, če se je zdelo potrebno, tudi aktivno podpiral.⁷⁵ Njegovo ravnanje na verskem področju so usmerjali škofje, ki jim je uspelo pridobiti si cesarjevo zaupanje. V tem so bili skozi celotno obdobje Konstancijevega vladanja najuspešnejši evzebijanci, ki so tudi po smrti svojega voditelja, Evzebija iz Nikomedije, leta 341 sledili njegovim cerkveno-političnim ciljem in si v skladu z njimi prizadevali, da v Cerkvi uveljavijo svoje teološko prepričanje in razširijo vpliv konstantinopelske škofije nad čim širšim področjem.⁷⁶ Zdi se, da so v sklop teh prizadevanj sodili tudi Georgijevi ukrepi za uveljavitev proarijanske usmeritve v Aleksandriji. Zato kljub pomembni vlogi, ki jo je Makedonij verjetno imel pri izbiri Georgija za škofa Aleksandrije, v ozadju Georgijevega delovanja ne moremo videti le takratnega konstantinopelskega škofa. Kot se dogodkov spominja Atanazij,⁷⁷ sta Valens iz Murse in Urzacij iz Singiduna, ki ju nedvomno lahko uvrstimo med najtesnejše sodelavce Evzebija iz Nikomedije in med najvplivnejše evzebijance, pri preganjanjih tistih, ki se niso bili pripravljeni ukloniti načrtom njune skupine, sodelovala takoj, ko je Konstancij v času sinod v Arelatu (353) in Mediolanu (355) s preganjanji začel.⁷⁸ Za škofe je nasprotovanje pomenilo izgon, za druge pa žalitve, mučenje, zapor in zaplembo premoženja.⁷⁹ In vse to, povzema Atanazij, je bil šele uvod v dogodke v Aleksandriji, ki so njega samega prisilili, da se je leta 356 iz Aleksandrije umaknil, in Georgiju omogočili, da ga je leta 357 na čelu Cerkve nasledil.⁸⁰

Konstantinopel in Aleksandrija

Za boljše razumevanje odnosa med Georgijem in Makedonijem so zelo pomembni dogodki, ki so med letoma 357 in 360 pripeljali do razcepa v vrstah evzebijancev. Takrat se je Makedonij leta 358 oddaljil od cerkveno-političnih prizadevanj te skupine in na sinodi v Selevkiji leta 359 podprl homojuzijanski

75 Zaradi preganjanja nicejskih škofov škof Atanazij cesarju Konstanciju očita večjo krivdo, kot je bila Pilatova. Slednji si je, ko je spoznal, da je obsodba Kristusa krivična, opral roke. Konstancij pa, kot piše, »škrta z zobmi, ko svete pošilja v izgnanstvo«; Ath. Alex., *b. Ar.* 68.3.

76 Moreau, »La *partitio imperii* et la géographie des Balkans«, 268–271; Cedilnik in Moreau, »How Ulfilas became an Arian Bishop?«.

77 Ath. Alex., *b. Ar.* 31.

78 Ath. Alex., *b. Ar.* 31.4.

79 Ath. Alex., *b. Ar.* 31.3.

80 Ath. Alex., *b. Ar.* 31.2.

nauk Bazilija iz Ankire. Zato je bil na začetku leta 360 na sinodi v Konstantinoplu obsojen in odstavljen. Georgij se je v sporu med homojski in homojuzijanci odločil drugače. Podprl je homojski nauk, ki so ga zagovarjali najvplivnejši evzebijanci. Georgijeve odločitve, da ne podpre Bazilijevega homojuzijanskega stališča, je pomembna, saj so škofje, ki so bili v času, ko je bil Makedonij škof Konstantinopla, z vzhodno prestolnico tesneje povezani, ob tem vprašanju ravnali drugače. Oba škofa, za katera zanesljivo vemo, da ju je v škofa posvetil Makedonij, Maratonij iz Nikomedije in Elevzij iz Kizika, sta tudi po letu 360 sledila Makedonijevemu vodstvu in postala pomembna zastopnika nauka t. i. makedonijancev. Sokrat⁸¹ poroča, da je Makedonij, potem ko je bil v Konstantinoplu leta 360 odstavljen, svoje somišljenike pozval, naj ohranjajo veroizpoved, ki so jo potrdili v Selevkiji (359) in jo je poimenoval homojuzijansko. Po mnenju mnogih pa, nadaljuje Sokrat, veroizpovedi tega imena ni dal Makedonij, marveč Maratonij iz Nikomedije. Zato tiste, ki sledijo temu nauku, imenujejo tudi »maratonijanci«. O velikih Maratonijevih zaslugah za uveljavitev Makedonijevega nauka še podrobneje od Sokrata piše Sozomen.⁸² Vpliv konstantinopelskega škofa in njegovega nauka, kot se zdi, ni ostal omejen le na področja, ki so bila geografsko blizu Konstantinoplu.⁸³ Celo tesen sodelavec homojskih škofov Valensa iz Murse in Urzacija iz Singiduna, Germinij (preden je leta 351 postal škof Sirmija, je živel v – s Konstantinoplom tesno povezanem – Kiziku), je postopoma opustil homojsko razlago odnosa med Očetom in Sinom in začel ponovno zagovarjati prepričanje, ki ga je pod vplivom Bazilija iz Ankire potrdila sirmijska sinoda leta 359, da sta si Oče in Sin v vsem podobna.⁸⁴

Dejstvo, da se je Georgij, ko je v vrstah evzebijancev zaradi Aetijevega anomojskega nauka prišlo do razhajanj, odločil za homojsko razlago, lahko razumemo kot škofovo opredelitev za tisto skupino evzebijancev, ki je uživala cesarjevo podporo. Leta 360 je pomemben predstavnik te skupine, škof Evdoksij, Makedonija nasledil na čelu konstantinopelske škofije.⁸⁵ Tako kot Georgij je bil tudi Evdoksij v preteklosti Aetijev podpornik. Filostorgij poroča, da

81 Socr., *h.e.* 2.45.1–7.

82 Soz., *h.e.* 4.27.4–5.

83 Soz., *h.e.* 4.27.2.

84 Zaradi govoric o Germinijevi opustitvi homojske razlage so škofje Valens, Urzacij, Gaj in Pavel 18. decembra 366 sirmijskemu škofu poslali pismo, v katerem so zahtevali, naj pojasni svoje stališče. O sporu gl. podrobneje Cedilnik, *Ilirik*, 293–300; Heil, »The Homoians«, 102–105.

85 Pred tem je bil Evdoksij najprej škof Germanicije in nato Antiohije; gl. Cedilnik in Moreau, »Eudoxius of Antioch/Constantinople and the pro-Arian bishops of Illyricum«, 448–449, 462–463.

so Evdoksij, Akacij iz Cezareje in Maris iz Halkedona Aetija podpirali še v času plenarnega zasedanja dveh sinod (Arimin in Selevkija) v Konstantinoplu konec leta 359.⁸⁶ Kljub temu se je Evdoksijev odnos do Aetija, potem ko je bil slednji leta 360 obsojen in izgnan, spremenil in Aetij – čeprav je Evdoksij obljubljal drugače⁸⁷ – škofove podpore ni bil več deležen.⁸⁸ Če drži, kar piše Filostorgij,⁸⁹ je ravnanje konstantinopelskega škofa vplivalo na Georgijevo opredelitev. Po pisanju cerkvenega zgodovinarja naj bi Georgij na sinodi, ki jo je sklical v Aleksandriji, nameraval obsoditi Aetijev nauk, a mu je namero preprečila smrt. Zdi se, da je bil Georgij, ki je bil – enako kot Evdoksij – ob nastopu svoje škofovske službe v Aleksandriji tesno povezan z Aetijem, pod vplivom konstantinopelskega škofa Evdoksija pripravljen spremeniti prepričanje, ki ga je do tedaj zastopal. Danes težko presojamo, kako zanesljiva je Filostorgijeva informacija, saj je Filostorgij edini, ki o Georgijeви neuresničeni nameri poroča.⁹⁰ Zaradi zgodovinarjevega anomojskega oz. evnomijanskega prepričanja pa lahko domnevamo, da se je za dogajanje, povezano z Aetijem in njegovim učencem Evnomijem, zanimal veliko bolj kot drugi cerkveni zgodovinarji in bil zaradi tega tudi bolje obveščen.

Če drži, da je Georgij v kratkem času, ki ga je po svoji vrnitvi preživel v Aleksandriji, predsedoval sinodi, katere namen je bil obsodba Aetijevega nauka, potem je bilo njegovo delovanje povsem usklajeno z nedavno sprejetimi odločitvami na sinodi v Konstantinoplu (360). To le dodatno potrjuje domnevo, da je Georgij kot aleksandrijski škof deloval po nareku Konstantinopla: najprej po navodilih Makedonija in nato Evdoksija. Georgija s Konstantinoplom ni vezala oseba trenutnega škofa, ampak vse večji vpliv, ki ga je škofija v Konstantinoplu pod vodstvom proarijanskih evzebijanskih škofov imela. Njen vpliv je v času Makedonija in Evdoksija segal vse do Aleksandrije. Na pobudo evzebijanskega škofa Makedonija je Georgij postal škof Aleksandrije. Ker je tudi v nadaljevanju užival podporo evzebijancev, njihovega škofa v Konstantinoplu in njim naklonjenega cesarja Konstancija,⁹¹ je kljub nasprotovanju prebivalcev Aleksandrije ostajal njihov škof do trenutka, ko je s Konstancijevo smrtjo

86 Philost., *h.e.* 4.12.2–3. Kot poroča Sozomen, si je Akacij na sinodi v Selevkiji prizadeval, da se zbrani škofje ne bi lotili presojanja Aetijevega nauka; Soz., *h.e.* 4.22.12.

87 Philost., *h.e.* 5.3.

88 Philost., *h.e.* 6.3, 7.6, 8.2, 9.4. O Evdoksijeви odločitvi, da Aetija in Evnomija ne bo podpiral, gl. tudi Cedilnik in Moreau, »Eudoxius of Antioch/Constantinople and the pro-Arian bishops of Illyricum«, 470–472.

89 Philost., *h.e.* 7.2.

90 Bleckmann in Stein, *Philostorgios. Kirchengeschichte* (2), 344.

91 Atanzij meni, da je cesar Konstancij poslal Georgija za škofa v Aleksandrijo; Ath. Alex., *h. Ar.* 48.3.

oslabela tudi moč evzebijancev. Po Georgijevi smrti se je v ugodnih okoliščinah, ki so spremljale Julijanov prevzem oblasti v celotni državi, v Aleksandrijo ponovno vrnil pregnani nicejski škof Atanazij. Z njegovo vrnitvijo se je vpliv evzebijanskih škofov, ki so na čelu škofije v Konstantinoplu imeli svojega moža vse do leta 380, v Aleksandriji – vsaj za nekaj časa – končal.⁹²

Bibliografija

Viri

Ammianus Marcellinus

Rolfe, John. C., izd. *Ammianus Marcellinus: History*, knjige 20–26. Loeb Classical Library 315. Cambridge, MA, London: Harvard University Press, 2000.

Athanasius Alexandrinus, *Apologia ad Constantium*

Szymusiak, Jan-M., izd. *Athanasie d'Alexandrie: Apologie a l'empereur Constance, Apologie pour sa fuite*. Sources Chrétiennes 56. Paris: Les Éditions du Cerf, 1987.

Athanasius Alexandrinus, *Apologia (secunda) contra Arianos*

Opitz, Hans-Georg, izd. *Athanasius Werke II/1: Die Apologien*. Berlin: Walter de Gruyter & Co., 1938–1940, 87–168.

Athanasius Alexandrinus, *Apologia de fuga sua*

Opitz, Hans-Georg, izd. *Athanasius Werke II/1: Die Apologien*. Berlin, Leipzig: Walter de Gruyter & Co., 1936–1938, 68–86.

Athanasius Alexandrinus, *Historia Arianorum ad monachos*

Opitz, Hans-Georg, izd. *Athanasius Werke II/1: Die Apologien*. Berlin: Walter de Gruyter & Co., 1940, 183–230.

Athanasius Alexandrinus, *Epistula de synodis Arimini et Seleucia*

Opitz, Hans-Georg, izd. *Athanasius Werke II/1: Die Apologien*. Berlin: Walter de Gruyter & Co., 1940–1941, 231–278.

Athanasius Alexandrinus, *Epistula ad episcopos Aegypti et Libyae*

Metzler, Karin, izd. *Athanasius Werke I/1: Die dogmatischen Schriften 1: Epistula ad episcopos Aegypti et Libyae*. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 1996.

92 Svoj vpliv v Aleksandriji so pro-arjanski škofje Konstantinopla lahko ponovno okrepili, ko je po Atanazijevi smrti leta 373 kot škof v Aleksandriji nastopil pro-arjansko usmerjeni Lucij; Socr., *h.e.* 4.21.1–4; Soz., *h.e.* 6.19.2, 5. Ni povsem jasno, kdaj točno je moral Lucij zapustiti Aleksandrijo. Od tam se je umaknil v Konstantinopel, kjer ga leta 380 srečamo v družbi škofa Demofila, ki je škof Konstantinopla postal prav zaradi svoje tesne povezanosti z evzebijanci; Socr., *h.e.* 4.37, 5.7.9; Soz., *h.e.* 7.5.6.

Conciliorum Oecumenicorum Decreta

Wohlmuth, Josef, Gabriel Sunnus in Johannes Uphus, izd. in prevod. *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, 1: *Konzilien des ersten Jahrtausends. Vom Konzil von Nizäa (325) bis zum vierten Konzil von Konstantinopel (869/70)*. Paderborn, München, Wien, Zürich: Ferdinand Schöningh, 2002.

Epiphanius Constantiensis, *Panarion seu adversus lxxx haereses*

Holl, Karl, izd. *Epiphanius III: Panarion haer. 65–80. De fide*. Die griechischen christlichen Schriftsteller 37. Leipzig: J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung, 1933.

Hilarius, *Collectanea antiariana Parisina*

Feder, Alfred, izd. *S. Hilarii episcopi Pictaviensis opera IV: Tractatus mysteriorum / Collectanea antiariana Parisina (fragmenta historica) cum appendice (liber I ad Constantium) / Liber ad Constantium imperatorem (liber II ad Constantium) / Hymni / Fragmenta minora / Spuria*. Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum 65, Wien, Leipzig: F. Tempsky in G. Freytag, 1916.

Historia acephala

Martin, Annik, in Michelin Albert, izd. *Histoire »acéphale« et Index syriaque des Lettres festales d'Athanase d'Alexandrie*. Sources Chrétiennes 317. Paris: Les Éditions du Cerf, 1985.

Julianus, *Epistulae*

Bidez, Joseph, izd. *L'empereur Julien: Oeuvres complètes I/2. Lettres et fragments*. Collection des Universités de France publiée sous le patronage de l'Association Guillaume Budé. Paris: Les Belles Lettres, 1960.

Philostorgius, *Historia ecclesiastica*

Amidon, Philip R., prevod. *Philostorgius: Church History*. Writings from the Greco-Roman world 23. Atlanta: Society of Biblical Literature, 2007.

Bleckmann, Bruno, in Markus Stein, izd. *Philostorgios: Kirchengeschichte*, 2 zvezka. Kleine und fragmentarische Historiker der Spätantike, E7. Paderborn: Ferdinand Schöningh, 2015.

Des Places, Édouard, Bruno Bleckmann, Doris Meyer in Jean-Marc Prieur, izd. *Philostorge: Histoire ecclésiastique*. Sources Chrétiennes 564. Paris: Les Éditions du Cerf, 2013.

Socrates Scholasticus, *Historia ecclesiastica*

Hansen, Günther Christian, izd. *Sokrates: Kirchengeschichte*. Die griechischen christlichen Schriftsteller, NF 1. Berlin: Akademie Verlag, 1995.

Sozomenus, *Historia ecclesiastica*

Hansen, Günther Christian, izd. *Sozomenos: Historia ecclesiastica – Kirchengeschichte*. Fontes christiani 73. Turnhout: Brepols Publishers, 2004.

Theodoretus Cyrrensis, *Historia ecclesiastica*

Parmentier, Leon, in Günther Christian Hansen, izd. *Theodoret: Kirchengeschichte*. Die griechischen christlichen Schriftsteller, NF 5. Berlin, New York: Akademie Verlag, 1998.

Rufinus, *Historia ecclesiastica*

Amidon, Philip R., prevod. *The Church History of Rufinus of Aquileia, books 10 and 11*. New York, Oxford: Oxford University Press, 1997.

Schwartz, Eduard, in Theodor Mommsen, izd. *Eusebii Werke II/2: Die Kirchengeschichte. Die lateinische Übersetzung des Rufinus*. Leipzig: J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung, 1908.

Literatura

Barnes, Timothy D. *Athanasius and Constantius: Theology and Politics in the Constantinian Empire*. Cambridge, MA, London: Harvard University Press, 1993.

Barnes, Timothy D. »Emperors and Bishops of Constantinople (324–431).« V: *Christianity, Democracy, and the Shadow of Constantine*, ur. Georg E. Demacopoulos in Aristotle Papanikolaou, 175–201. New York: Fordham University Press, 2017.

Brennecke, Hanns Christof, Uta Theil, Annette von Stockhausen in Angelika Wintjes, ur. *Athanasius Werke III/1: Dokumente zur Geschichte des arianischen Streites 3: Bis zur Ekthesis makrostichos*. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 2007.

Cedilnik, Alenka. *Illirik med Konstantinom Velikim in Teodozijem Velikim: Balkansko-podonavski prostor v poročilih Atanazija, Hilarija, Sokrata Školastika, Sozomena, Teodoretina in Filostorgija*. Ljubljana: Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, 2004.

Cedilnik, Alenka, in Dominic Moreau, »Demophilus, the Last Arian Bishop of Constantinople? Contribution (II) to the Christian Prosopography of the *Dioecesis Thraciarum*.« *Annales Balcanici* 2 (2022) (v tisku).

Cedilnik, Alenka, in Dominic Moreau. »Eudoxius of Antioch/Constantinople and the pro-Arian bishops of Illyricum. Contribution (III) to the Christian Prosopography of the *Dioecesis Thraciarum*.« V: *Niš and Byzantium: Nineteen International Symposium (Niš, 3–5 June 2020). The Collection of Scientific Works XLIX*, ur. Miša Rakocija, 447–476. Niš: NKC, 2021.

Cedilnik, Alenka, in Dominic Moreau. »How Ulfilas became an Arian Bishop? Contribution to the Christian Prosopography of the *Dioecesis Thraciarum*.« V: *The Goths in the East: Sources – Archaeology – Identity*, ur. Kalin Stoev, Ivo Topalilov in Zlatomira Gerdzhikova. Sofia (v tisku).

Gwynn, David M. *The Eusebians: The Polemic of Athanasius of Alexandria and the Construction of the Arian Controversy*. Oxford Theological Monographs. Oxford: Oxford University Press, 2007.

Hahn, Johannes. *Gewalt und religiöser Konflikt: Studien zu den Auseinandersetzungen zwischen Christen, Heiden und Juden im Osten des Römischen Reiches (von Konstantin bis Theodosius II.)*. Klio, Beihefte, Neue Folge 8. Berlin: Akademie Verlag 2004.

Hanson, Richard Patrick C. *The Search for the Christian Doctrine of God: The Arian Controversy, 318–381*. Edinburgh: T. & T. Clark: 1988.

Haas, Christopher. »The Alexandrian Riots of 356 and George of Cappadocia.« *Greek, Roman and Byzantine Studies*, 32, 3 (1991): 281–301.

- Haas, Christopher. »The Arians of Alexandria.« *Vigiliae Christianae*, 47, 3 (1993): 234–245.
- Heil, Uta. »The Homoians.« V: *Arianism: Roman Heresy and Barbarian Creed*, ur. Guido M. Berndt in Roland Steinacher, 85–115. Farnham, UK, Burlington, VT: Ashgate, 2014.
- Jones, Arnold H. M. *The Later Roman Empire 284–602: A Social, Economic and Administrative Survey*. Oxford: Basil Blackwell, 1973.
- Kaçar, Turhan. »Constantinople and Asia Minor: Ecclesiastical Jurisdiction in the Fourth Century.« V: *Early Christianity in Asia Minor and Cyprus. From the Margins to the Mainstream*, ur. Stephen Mitchell in Philipp Pilhofer, 148–163. Leiden, Boston: Brill, 2019.
- Kaplow, Lauren. »Religious and Intercommunal Violence in Alexandria in the 4th and 5th CE.« *Hirundo: The McGill Journal of Classical Studies*, 4 (2005–2006): 1–26.
- Kopecek, Thomas A. *A History of Neo-Arianism*. Patristic Monograph Series 8. Cambridge, MA: The Philadelphia Patristic Foundation, 1979.
- Manders, Erika. »Macedonius, Constantius and the Changing Dynamics of Power.« V: *Episcopal Networks in Late Antiquity: Connection and Communication across Boundaries*, ur. Carmen Angela Cvetković in Peter Gemeinhardt, 249–256. Arbeiten zur Kirchengeschichte 137. Berlin, Boston: Walter de Gruyter, 2019.
- Moreau, Dominic. »La partitio imperii et la géographie des Balkans: entre géopolitique et géo-ecclesiologie.« V: *Costellazioni geo-ecclesiali da Costantino a Giustiniano: dalle chiese ‚principali‘ alle chiese patriarcali. XLIII Incontro di studiosi dell’Antichità cristiana (Rome, 7–9 May 2015)*, 268–271. Rome: Institutum Patristicum Augustinianum, 2017.
- Pack, Edgar. »Susceptor.« V: *Brill’s New Pauly*, Antiquity volumes, ur. Hubert Cancik in Helmuth Schneider, angleška izdaja Christine F. Salazar. <http://dx.doi.org/nukweb.nuk.uni-lj.si/10.1163/1574-9347_bnp_e1126290> (obiskano 10. 3. 2022).
- Pietri, Charles. *Roma Christiana: Recherches sur l’Eglise de Rome, son organisation, sa politique, son idéologie de Miltiade à Sixte III (311–440)*. Bibliothèque des Écoles Françaises d’Athènes et de Rome 224. Rome: École française de Rome, 1976.
- Rapp, Claudia. »The Early Patriarchate (325–726).« V: *A Companion to the Patriarchate of Constantinople*, ur. Christian Gastgeber, Ekaterini Mitsiou, Johannes Preiser-Kapeller, Vratislav Zervan, 1–23. Leiden, Boston: Brill, 2021.
- Simonetti, Manlio. *La crisi ariana nel IV secolo*. Studia Ephemeridis Augustinianum 11. Roma: Institutum Patristicum Augustinianum, 1975.

Summary

George of Cappadocia – Macedonius' man in place of Alexandrian bishop?

Based on the information available about George, Bishop of Alexandria, it can be assumed with great certainty – although there is no unequivocal proof – that Macedonius, Bishop of Constantinople, played an important role in George's election as Bishop of Alexandria in 349. The possibility is not only supported by the fact that all the bishops known to have appointed George to the position were closely connected with Macedonius, and both men could have known each other personally even before George's ordination. The close connection between Alexandria and Constantinople in George's time is also indicated by the activities of the new Alexandrian bishop, which were in line with the efforts of Constantinople: the removal of Athanasius, the enforcement of the pro-Arian theological beliefs, and close cooperation with Constantinople. These activities contributed to strengthening the power of the Constantinopolitan episcopal see at the time when the boundaries of the most important episcopal sees in the empire were not yet firmly defined. It was precisely the point of contact that most connected the two prelates. Both bishops were executors of a policy that they did not formulate entirely themselves. It was pursued by a group of the most influential bishops at the imperial court at that time, the Eusebians. As a member of this group, Macedonius became bishop of Constantinople, and he influenced the election of the new bishop of Alexandria and directed his activities. When Eudoxius replaced Macedonius as the head of the Constantinopolitan Church in 360, George did not follow Macedonius, but the new Bishop of Constantinople. He thus acted in the interests of Constantinople until his horrific death. With this, the period when the Eusebian bishops of Constantinople were able to influence Alexandria – at least for a while – came to an end.